

۱- دانشجوی کارشناس ارشد زیستگاهها و تنوع زیستی واحد علوم و تحقیقات

۲- استادیار مؤسسه تحقیقات شیلات ایران وزارت جهاد کشاورزی تهران

۳- کارشناس حفاظت محیط زیست استان گیلان

تاریخ دریافت: ۸۵/۸/۹ تاریخ پذیرش: ۸۶/۵/۲

با توجه به اینکه پرندگان از عناصر عمده اغلب اکوسیستم‌های جهان به شمار می‌روند، هدف از انجام این بررسی، شناسایی پرندگان پارک ملی بوجاق بوده است. به این دلیل پرندگان هفت‌بخش مختلف پارک ملی بوجاق با مساحت ۳۲۶۰ هکتار از پاییز ۱۳۸۳ تا شهریور ۱۳۸۵ به مدت ۲۴ ماه بررسی شد. بر اساس نتایج به‌دست آمده، ۲۳۴ گونه پرنده (۴۶/۶ درصد از پرندگان ایران) شناسایی شد که تالاب بوجاق با ۱۳۷ گونه و بخش‌هایی از پهنه آبی دریای خزر در محدوده پارک با ۱۹ گونه به ترتیب با بیشترین و کمترین تنوع گونه‌ای در بین زیستگاههای پارک ملی بوجاق بودند. متنوع‌ترین راسته‌ها به گنجشکسانان (Passeriformes) و آبچلیکسانان (Charadriiformes) و متنوع‌ترین تیره‌ها به مرغابیان (Anatidae) و آبچلیکیان (Scolioacidae) تعلق داشتند. ۴ راسته و ۱۷ تیره فقط با یک گونه کمترین تنوع پرندگان منطقه بودند. تعداد ۱۲ گونه از پرندگان شناسایی شده در فهرست کتاب سرخ گونه‌های در خطر انقراض I.U.C.N ثبت شده‌اند که ۶ گونه در فهرست آسیب‌پذیر و ۶ گونه نیز در فهرست پرندگان در معرض تهدید قرار دارند. پراکنش ۳۱ گونه نیز برای اولین بار از منطقه گزارش شد. فون غنی پرندگان این محدوده، لزوم توجه روز افزون به پارک ملی بوجاق را یادآور می‌شود.

پارک ملی - بوجاق - شناسایی - پرندگان - گیاشهر - گیلان - ایران

تنوع زیستی از موضوعات بسیار مهم فعلی دنیا در زمینه حفاظت از حیات وحش است. تاکنون ۲۴۸ گونه گیاهی (سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۸۵) در پارک شناسایی شده و ۲۵ گونه و زیر گونه از ماهیان استخوانی (نظامی و خارا، ۱۳۸۱) در تالاب بوجاق شناسایی شده است. اما پرندگان که از عناصر عمده اغلب اکوسیستم‌های دنیا به شمار می‌روند و دارای ارزش‌های زیبایی شناختی تفریحی، اقتصادی- اجتماعی و بسیاری از ارزش‌های دیگر هستند، تاکنون مطالعه جامعی برای شناسایی پرندگان این منطقه صورت نگرفته است. شناسایی پرندگان پارک ملی بوجاق به همین منظور انجام پذیرفته است.

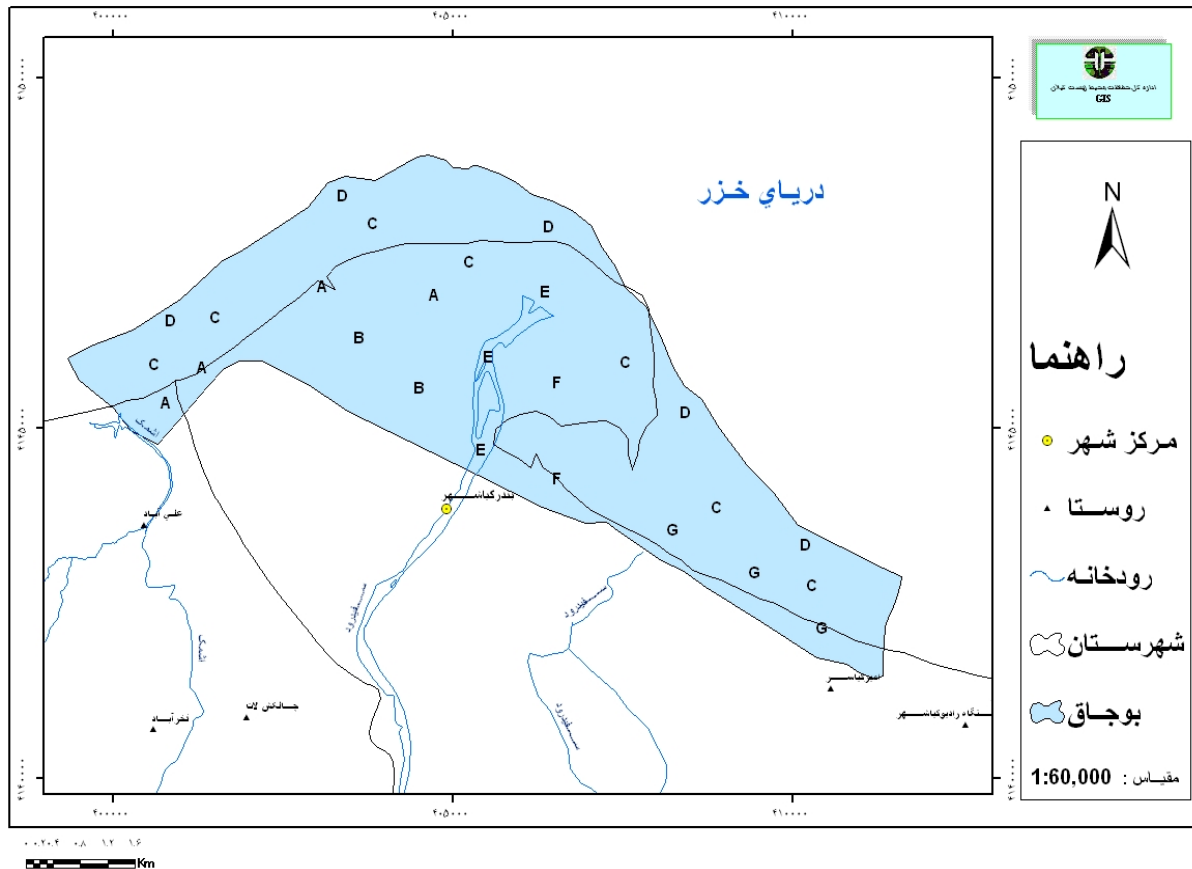
پارک ملی بوجاق بر اساس مصوبه شماره ۲۳۲ مورخه ۸۱/۳/۲۱، منطقه ای مشتمل بر تالاب بوجاق (A)، منطقه علفزار (B)، سواحل (C)، دریای خزر (D)، مصب و طول رودخانه سفید رود (E)، تالاب ۲۲ بهمن (F) و تالاب لاگون گیاشهر (G) به عنوان پارک ملی مورد تصویب قرار گرفت. شکل شماره (۱) محدوده و زیستگاههای پارک ملی بوجاق را

پارک ملی بوجاق گیاشهر نخستین پارک ملی استان گیلان در مصب رودخانه سفید رود و در حاشیه دریای خزر واقع شده است. بخشی از این منطقه برای نخستین بار در تاریخ ۱۹۷۵/۶/۲۳ با عنوان تالاب بین المللی لاگون گیاشهر و دهانه سفیدرود به شماره ثبت 21Roll در فهرست تالاب‌های بین المللی کنوانسیون رامسر قرار گرفت، سپس در تاریخ ۱۳۷۷/۸/۹ مطابق آگهی رسمی شماره ۱۲۳۳۵۷، پهنه تالابی واقع در شرق سفید رود با مساحتی معادل ۸۰۰ هکتار به استناد بند « و » ماده ۶ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست به منظور تأمین امنیت زیستگاهی و بهبود شرایط زیستی به مدت ۵ سال به نام منطقه شکار ممنوع بوجاق تحت نظارت قرار گرفت و در آخرین تغییرات در سال ۱۳۸۱ منطقه‌ای مشتمل بر دهانه سفید رود، تالاب بوجاق در شرق و لاگون گیاشهر در غرب آن به انضمام بخش‌هایی از پهنه آبی دریای خزر با عنوان پارک ملی بوجاق مورد تصویب قرار گرفت. با توجه به اینکه بحث

( )

کیاسر، از غرب به رودخانه اشمک و شهر زیباکنار، از جنوب به کیاشهر و از شمال به دریای خزر محدود می‌شود. راه دسترسی به منطقه از طریق جاده آسفالتی کیاشهر به زیباکنار و کیاشهر به امیر کیاسر است که از مجاورت محدوده مورد مطالعه عبور می‌کند (دهدار، ۱۳۸۵).

نشان می‌دهد پارک ملی بوجاق با مساحت ۳۲۶۰ هکتار در شهرستان آستانه اشرفیه، بخش کیاشهر و از نظر جغرافیایی بین $42^{\circ} 51' 49''$ تا $50^{\circ} 03'$ طول شرقی و $59^{\circ} 28' 37''$ تا $59^{\circ} 28' 37''$ عرض شمالی قرار گرفته و از سمت شرق به تأسیسات صدا و سیما و روستای امیر ( ):

برای شمارش پرندگان در مناطق تالابی توصیه می‌کند و در حال حاضر در سراسر دنیا برای شمارش پرندگان در تالابها استفاده می‌شود (Orres 1995).

براساس نتایج حاصل از تحقیق حاضر (جدول شماره ۱) در پارک ملی بوجاق ۲۳۴ گونه پرنده از ۴۹ تیره و ۱۶ راسته حضور داشتند. از این تعداد ۵۳ گونه پرنده آبی از ۸ تیره و ۳ راسته، ۶۰ گونه کنار آبی از ۹ تیره و ۳ راسته و ۱۲۱ گونه خشک‌زی از ۳۲ تیره و ۱۰ راسته مورد شناسایی قرار گرفتند، که از نظر تعداد گونه ۴۶/۶ درصد، تیره ۶۲ درصد و راسته ۸۴ درصد از فون پرندگان ایران (فیروز، ۱۳۷۸) را در بر می‌گیرند.

این بررسی از مهر ۱۳۸۳ تا شهریور ۱۳۸۵ (به مدت ۲۴ ماه) در سال اول بررسی هفتگی، در سال دوم هر دو هفته یک بار و در هر نوبت شناسایی و بررسی در ۲ روز انجام شد. شناسایی پرندگان در عرصه بر اساس نحوه پرواز، اندازه جثه، شکل ظاهری، رنگ آمیزی پرو بال، نوع رفتار و صدای خاص گونه با استفاده از راهنماهای مختلف صحرائی انجام گرفت.

بدین منظور از دوربین دو چشمی ۸×۳۰ مدل Zeiss و تلسکوپ تک چشمی ۲۰×۶۰ مدل Kowa و دوربین عکاسی دیجیتالی مدل Sony استفاده شد. سرشماری پرندگان نیز با روش Total Count انجام شد. سازمان بین المللی Wetlands International این روش را

( ) :

وضعیت			ردیف	وضعیت			ردیف	
*		Platalea leucorodia	کفچه نوک	۲۲	*	Podiceps cristatus	کشیم بزرگ	۱
*		Phoenicopterus ruber	فلامینگو	۲۳	*	Podiceps grisegena	کشیم گردن سرخ	۲
*		Cygnus olor	قوی گنگ	۲۴	*	Podiceps nigricollis	کشیم گردن سیاه	۳
*		Cygnus cygnus	قوی فریادکش	۲۵	*	Podiceps auritus	کشیم شاخدار	۴
*		Anser albifrons	غاز پیشانی سفید	۲۶	*	Tachybaptus ruficollis	کشیم کوچک	۵
*		Anser erythropus	غاز پیشانی سفید کوچک	۲۷	*	Pelecanus onocrotallus	پلیکان سفید	۶
*		Anser anser	غاز خاکستری	۲۸	*	Pelecanus crispus	پلیکان خاکستری	۷
*		Anser fabalis	غاز پا زرد	۲۹	*	Phalacrocorax carbo	باکلان	۸
*		Tadorna ferruginea	آنقوت	۳۰	*	Phalacrocorax pygmaeus	باکلان کوچک	۹
*		Tadorna tadorna	تنجه	۳۱	*	Ardea cinerea	حواصیل خاکستری	۱۰
*		Anas penelope	گیلار	۳۲	*	Ardea purpurea	حواصیل ارغوانی	۱۱
*		Anas strepera	اردک ارده ای	۳۳	*	Egretta alba	حواصیل سفید بزرگ	۱۲
*		Anas crecca	خوتکا	۳۴	*	Egretta garzetta	اگرت کوچک	۱۳
*	*	Anas platyrhynchos	اردک سر سبز	۳۵	*	Bubulcus ibis	گاو چرانک	۱۴
*		Anas acuta	فیلوش	۳۶	*	Ardeola ralloides	حواصیل زرد	۱۵
*		Anas querquedula	خوتکا ابرو سفید	۳۷	*	Nycticorax nycticorax	حواصیل شب	۱۶
*		Anas clypeata	اردک نوک پهن	۳۸	*	Ixobrychus minutus	بوتیمار کوچک	۱۷
*		Netta rufina	اردک تاجدار	۳۹	*	Botaurus stellaris	بوتیمار	۱۸
*		Aythya ferina	اردک سر حنائی	۴۰	*	Ciconia nigra	لک لک سیاه	۱۹
*		Aythya nyroca	اردک بلوطی	۴۱	*	Ciconia ciconia	حاجی لک لک	۲۰
*		Aythya fuligula	اردک سیاه کاکل	۴۲	*	Plegadis falcinellus	اکراس سیاه	۲۱

وضعیت			دیف	وضعیت			دیف		
*		Aquila nipalensis	عقاب صحرائی	۶۴	*		Aythya marila	اردک سر سیاه	۴۳
*		Aquila chrysaetos	عقاب طلایی	۶۵	*		Bucephala clangula	اردک گونه سفید	۴۴
*		Falco naumanni	دلیجه کوچک	۶۶	*		Clangula hyemalis	اردک دم دراز	۴۵
*		Falco tinnunculus	دلیجه	۶۷	*		Mergus albellus	اردک ماهی خوار سفید	۴۶
*		Falco columbarius	ترم تای	۶۸	*		Mergus settator	اردک ماهی خوار کاکلی	۴۷
*		Falco subbuteo	لیل	۶۹	*		Mergus merganser	اردک ماهی خوار	۴۸
*		Falco cherrug	بالا بان	۷۰	*		Milvus migrans	کور کور سیاه	۴۹
*		Falco biarmicus	لاچین	۷۱	*		Milvus milvus	کور کور حنایی	۵۰
*		Falco peregrinus	شاهین	۷۲	*		Haliaeetus albicilla	عقاب دریایی دم سفید	۵۱
*		Falco vespertinus	شاهین پا سرخ	۷۳	*		Gypaetus barbatus	هما	۵۲
*		Falco pelegrinoides	بحری	۷۴	*		Circus cyaneus	سنقر خاکستری	۵۳
*		Phasianus colchicus	قرقاول	۷۵	*		Circus macrourus	سنقر سفید	۵۴
*		Coturnix coturnix	بلدرچین	۷۶	*		Circus aeruginosus	سنقر تالایی	۵۵
*		Grus grus	درنا	۷۷	*		Accipiter gentilis	طرلان	۵۶
*	*	Rallus aquaticus	یلوه آبی	۷۸	*		Accipiter nisus	قرقی	۵۷
*		Crex crex	یلوه حنایی	۷۹	*		Accipiter brevipes	پینگو	۵۸
*		Porzana parva	یلوه کوچک	۸۰	*		Butea butea	سارگپه معمولی	۵۹
*		Porzana porzana	یلوه خالدار	۸۱	*		Butea rufinus	سارگپه پا بلند	۶۰
*	*	Gallinula Chloropus	چنگر نوک سرخ	۸۲	*		Butea lagopus	سارگپه پرپا	۶۱
*	*	Porphyrio porphyrio	طاووسک	۸۳	*		Aquila clanga	عقاب خالدار بزرگ	۶۲
*	*	Fulica atra	چنگر	۸۴	*		Aquila pomarina	عقاب خالدار کوچک	۶۳

ضعیت			د.ق.	ضعیت			د.ق.	
*		Numenius phaeopus	گیلان‌شاه ابرو سفید	۱۰۶	*	Tetrax tetrax	زنگوله بال	۸۵
*		Numenius arquata	گیلان‌شاه	۱۰۷	*	Haematopus ostralegus	صدف خوار	۸۶
*		Tringa erythropus	آبچلیک خالدار	۱۰۸	*	Himantopus himantopus	چوب پا	۸۷
*		Tringa totanus	آبچلیک پا سرخ	۱۰۹	*	Recurvirostra avosetta	نوک خنجری	۸۸
*		Tringa stagnatilis	آبچلیک تالابی	۱۱۰	*	Burhinus oedipnemus	چاخ لق	۸۹
*		Tringa nebularia	آبچلیک پا سبز	۱۱۱	*	Glareola pratincola	گلاریول بال سرخ	۹۰
*		Tringa ochropus	آبچلیک تکزی	۱۱۲	*	Glareola nordmanni	گلاریول بال سیاه	۹۱
*		Tringa glareola	آبچلیک دودی	۱۱۳	*	Vanellus vanellus	خروس کولی	۹۲
*		Xenus cinereus	آبچلیک نوک سر بالا	۱۱۴	*	Vanellus gregarius	خروس کولی شکم سیاه	۹۳
*		Actitis hypoleucos	آبچلیک آواز خوان	۱۱۵	*	Vanellus leucurus	خروس کولی دم سفید	۹۴
*		Arenaria interpres	سنگ گردان	۱۱۶	*	Pluvialis apricaria	سلیم طلایی	۹۵
*		Phalaropus lobatus	شناگر گردن سرخ	۱۱۷	*	Pluvialis squatarola	سلیم خاکستری	۹۶
*		Scolopax rusticola	ابیا	۱۱۸	*	Charadrius hiaticula	سلیم طوقی	۹۷
*		Gallinago gallinago	پاشلک معمولی	۱۱۹	*	Charadrius dubius	سلیم طوقی کوچک	۹۸
*		Gallinago media	پاشلک بزرگ	۱۲۰	*	Charadrius alexandrinus	سلیم کوچک	۹۹
*		Lymnocyfetes minimus	پاشلک کوچک	۱۲۱	*	Charadrius mongolus	سلیم شنی کوچک	۱۰۰
*		Calidris alba	تلیله سفید	۱۲۲	*	Charadrius leschenaultii	سلیم شنی	۱۰۱
*		Calidris minuta	تلیله کوچک	۱۲۳	*	Charadrius asiaticus	سلیم سینه بلوطی	۱۰۲
*		Calidris temminckii	تلیله دم سفید	۱۲۴	*	Charadrius morinellus	سلیم کوهی	۱۰۳
*		Calidris alpina	تلیله شکم سیاه	۱۲۵	*	Limosa limosa	گیلان‌شاه دم سیاه	۱۰۴
*		Calidris ferruginea	تلیله بلوطی	۱۲۶	*	Limosa lapponica	گیلان‌شاه حنایی	۱۰۵

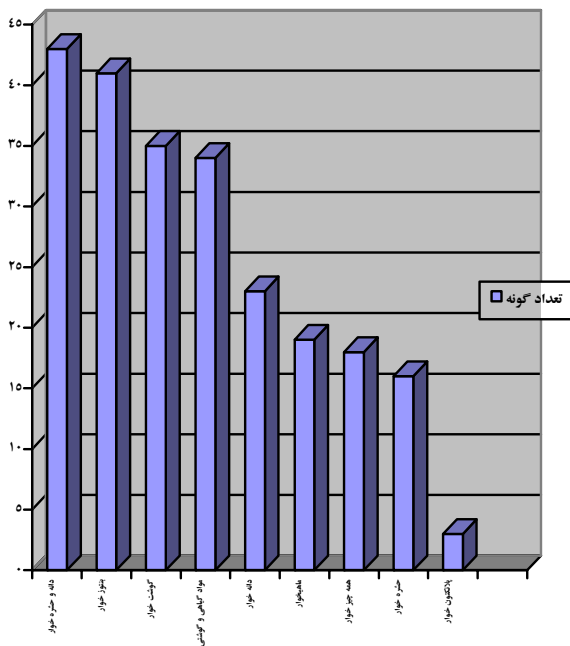
*	*	Streptopelia senegalensis	قمری خانگی	۱۴۸	*	<i>Limicola falcinellus</i>	تلیله نوک پهن	۱۲۷			
*		Cuculus conorux	کوکوی معمولی	۱۴۹	*	<i>Philomachus pugnax</i>	آبچلیک شکیل	۱۲۸			
	*	Athene noctua	جغد کوچک	۱۵۰	*	<i>Stercorarius pomarinus</i>	کاکائی اقیانوس قطبی	۱۲۹			
	*	Asio flammeus	جغد تالابی	۱۵۱	*	<i>Larus canus</i>	کاکائی نوک سبز	۱۳۰			
	*	Caprimulguseuropaeus	شبگرد	۱۵۲	*	<i>Larus cachinnans</i>	کاکائی پا زرد	۱۳۱			
	*	Apus apus	پرستو	۱۵۳	*	<i>Larus fuscus</i>	کاکائی پشت سیاه کوچک	۱۳۲			
	*	Alcedo atthis	ماهی خورک	۱۵۴	*	<i>Larus ichthyaetus</i>	کاکائی بزرگ	۱۳۳			
*		Merops superciliosus	زنبورخوار گلو خرمایی	۱۵۵	*	<i>Larus ridibundus</i>	کاکائی سر سیاه	۱۳۴			
	*	Merops apiaster	زنبورخوار	۱۵۶	*	<i>Larus genei</i>	کاکائی صورتی	۱۳۵			
	*	Coracias garrulus	سبز قبا	۱۵۷	*	<i>Larus minutus</i>	کاکائی کوچک	۱۳۶			
*		Upupa epops	هدهد	۱۵۸	*	<i>Chlidonias hybridus</i>	پرستوی دریایی تیره	۱۳۷			
	*	Jynx torquilla	دارکوب قهوه ای	۱۵۹	*	<i>Chlidonias leucopterus</i>	پرستوی دریایی بال سفید	۱۳۸			
	*	Alauda arvensis	چکاوک آسمانی	۱۶۰	*	<i>Gelochelidon nilotica</i>	پرستوی دریایی نوک کاکائی	۱۳۹			
	*	Melanocorypha calandra	طرقه چکاوک	۱۶۱	*	<i>Sterna caspia</i>	پرستوی دریایی خزر	۱۴۰			
	*	Melanocorypha leucoptera	چکاوک بال سفید	۱۶۲	*	<i>Sterna hirundo</i>	پرستوی دریایی معمولی	۱۴۱			
	*	Calandrella brachydartyla	چکاوک پنجه کوتاه	۱۶۳	*	<i>Sterna albifrons</i>	پرستوی دریایی کوچک	۱۴۲			
	*	Calandrella rufescens	چکاوک کوچک	۱۶۴	*	<i>Sterna sandvicensis</i>	پرستوی دریایی نوک زرد	۱۴۳			
	*	Galeride cristata	چکاوک کاکلی	۱۶۵	*	<i>Pterocles alchata</i>	باقرقره شکم سفید	۱۴۴			
	*	Riparia riparia	چلچله رودخانه ای	۱۶۶	*	<i>Columba oenas</i>	کبوتر کوهپایه	۱۴۵			
*		Hirundo rustica	چلچله	۱۶۷	*	<i>Columba livia</i>	کبوتر چاهی	۱۴۶			
	*	Delichon urbica	چلچله دمگاه سفید	۱۶۸	*	<i>Streptopelia turtur</i>	قمری معمولی	۱۴۷			

وضعیت پرنده			نام علمی	نام فارسی	ردیف	وضعیت پرنده			نام علمی	نام فارسی	ردیف
بومی	مهاجر	مهاجر-بومی				بومی	مهاجر	مهاجر-بومی			
*	*		Oenanthe deserti	چکچک بیابانی	۱۹۰	*			Motacilla flava	دم جنبانک شکم زرد	۱۶۹
	*		Oenanthe isabellina	چکچک دشتی	۱۹۱		*		Motacilla citreola	دم جنبانک زرد	۱۷۰
	*		Turdus merula	توکای سیاه	۱۹۲		*		Motacilla cinerea	دم جنبانک خاکستری	۱۷۱
	*		Turdus pilaris	توکای پشت بلوطی	۱۹۳		*		Motacilla alba	دم جنبانک ابلق	۱۷۲
	*		Turdus iliacus	توکای پهلوی قرمز	۱۹۴		*		Anthus spinoletta	پی پت تالایی	۱۷۳
	*		Turdus philomelos	توکای باغی	۱۹۵		*		Anthus cervinus	پی پت گلو سرخ	۱۷۴
	*		Turdus vicivorus	توکای باغی بزرگ	۱۹۶		*		Anthus pratensis	پی پت صحرایی	۱۷۵
*			Cettia cettia	سسک دم پهن	۱۹۷		*		Lanius collurio	سنگ چشم پشت سرخ	۱۷۶
*			Acrocephalus melanopogon	سسک ابروسفید	۱۹۸		*		Lanius isabellinus	سنگ چشم دم سرخ	۱۷۷
*			Acrocephalus schoenobaenus	سسک جگن زار	۱۹۹		*		Lanius minor	سنگ چشم خاکستری کوچک	۱۷۸
*			Acrocephalus arundinaceus	سسک بزرگ نیزار	۲۰۰		*		Lanius excubitor	سنگ چشم خاکستری	۱۷۹
*			Acrocephalus Scirpaceus	سسک نیزار	۲۰۱		*		Lanius senator	سنگ چشم سرحنایی	۱۸۰
	*		Hippolais icterina	سسک درختی زرد	۲۰۲		*		Troglodytes troglodytes	الیکایی	۱۸۱
	*		Phylloscopus trochiloides	سسک بیدی	۲۰۳		*		Erithacus rubecula	سینه سرخ	۱۸۲
	*		Phylloscopus collybita	سسک چیف چاف	۲۰۴		*		Luscinia megarhynchos	بلبل	۱۸۳
	*		Sylvia atricapilla	سسک سر سیاه	۲۰۵		*		Luscinia svecica	گلو آبی	۱۸۴
	*		Sylvia cammuni	سسک گلو سفید	۲۰۶		*		Phoenicurus phoenicurus	دم سرخ	۱۸۵
	*		Sylvia curruca	سسک گونه سفید	۲۰۷		*		Saxicola rubetra	چک بوته ای	۱۸۶
	*		Muscicapa striata	مگس گیر راه راه	۲۰۸		*		Saxicola torquata	چک	۱۸۷
	*		Ficedula parva	مگس گیر سینه سرخ	۲۰۹		*		Oenanthe oenanthe	چکچک	۱۸۸
	*		Ficedula semitorquata	مگس گیر نیمه طوقدار	۲۱۰		*		Oenanthe hispanica	چکچک گوش سیاه	۱۸۹

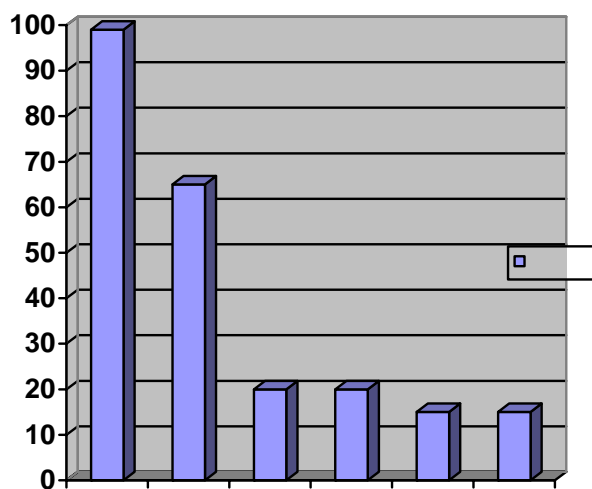
( )

وضعیت پرنده			نام علمی	نام فارسی	ردیف	وضعیت پرنده			نام علمی	نام فارسی	ردیف
بومی	مهاجر	آورد				بومی	مهاجر	آورد			
*			<i>Pica pica</i>	زاغی	۲۳۲	*			<i>Aegithalos caudatus</i>	چرخ رسیک دم دراز	۲۱۱
	*		<i>Corvus frugilegus</i>	کلاغ سیاه	۲۳۳	*			<i>Remiz pendulinus</i>	چرخ رسیک پشت بلوطی	۲۱۲
		*	<i>Corvus corone cornix</i>	کلاغ ابلق	۲۳۴	*			<i>Parus ater</i>	چرخ رسیک پس سر سفید	۲۱۳
						*			<i>Parus major</i>	چرخ رسیک بزرگ	۲۱۴
						*			<i>Emberiza schoeniclus</i>	زرد پره تالابی	۲۱۵
						*			<i>Emberiza bruniceps</i>	زرد پره سر سرخ	۲۱۶
						*			<i>Emberiza melanocephala</i>	زرد پره سر سیاه	۲۱۷
						*			<i>Miliaria calandra</i>	زرد پره مزرعه	۲۱۸
						*			<i>Emberiza cineracea</i>	زرد پره گلو زرد	۲۱۹
						*			<i>Fringilla coelebs</i>	سهره جنگلی	۲۲۰
						*			<i>Carduelis chloris</i>	سهره سبز	۲۲۱
						*			<i>Carduelis spinus</i>	سهره زرد	۲۲۲
						*			<i>Carduelis carduelis</i>	سهره طلایی	۲۲۳
						*			<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	سهره سرسیاه	۲۲۴
						*			<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	سهره نوک بزرگ	۲۲۵
						*			<i>Passer domesticus</i>	گنجشک خانگی	۲۲۶
						*			<i>Passer hispaniolensis</i>	گنجشک سینه سیاه	۲۲۷
						*			<i>Passer montanus</i>	گنجشک درختی	۲۲۸
						*			<i>Petronia brachydactyla</i>	گنجشک خاکی	۲۲۹
						*			<i>Sturnus roseus</i>	سار صورتی	۲۳۰
						*			<i>Sturnus vulgaris</i>	سار	۲۳۱

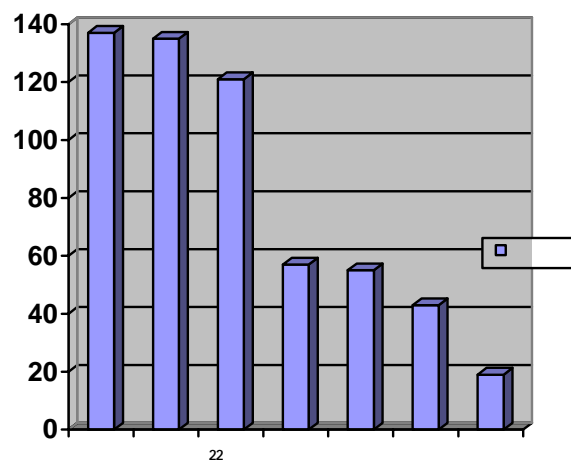
( ) :

( ) :

متنوع‌ترین راسته گنجشک‌سانان (Passeriformes) و آبچلیک‌سانان (Charadriiformes) هر کدام به ترتیب با ۷۶ و ۵۸ گونه و بیشترین تنوع گونه در تیره مرغابیان (Anatidae) و آبچلیکیان (Scolopacidae) هر کدام با ۲۵ گونه بودند. ۴ راسته و ۱۷ تیره هر کدام با یک گونه کمترین تنوع پرندگان پارک را شامل می‌شدند.

نتایج نشان می‌دهد که تالاب بوجاق با ۱۳۷ گونه و منطقه علفزار با ۱۳۵ گونه دارای بیشترین تنوع و بخش‌هایی از پهنا آب‌ی دریای خزر در محدوده پارک با ۱۹ گونه دارای کمترین تنوع گونه‌ای در بین زیستگاه‌های پارک ملی بوجاق هستند (نمودار شماره ۱).

( ) :

در مجموع، میانگین تنوع گونه‌ای پارک در تمام مناطق در ماه‌های مختلف ۹۳ گونه بود و حداکثر تنوع گونه در ماه‌های شهریور و مهر و حداقل آن در خرداد ماه مشاهده شد. تنوع گونه‌های دانه و حشره خوار و بتوز خوار در پارک نیز قابل توجه است، به طوری که ۴۳ گونه دانه و حشره خوار و ۴۰ گونه بتوز خوار در پارک مشاهده شد (نمودار شماره ۲).

همچنین پرندگان پارک از نظر جمعیت به پرندگان بومی با ۲۰ گونه، مهاجر با ۹۹ گونه، مهاجر عبوری با ۶۵ گونه، مهاجر چهار فصل با ۱۵ گونه، مهاجر تابستانه با ۲۰ گونه و مهاجر جوجه آور با ۱۵ گونه تقسیم می‌شوند (نمودار شماره ۳).

۱۳۵۴ و منصوری، ۱۳۷۹) به نقشه پراکندگی آنها در این محدوده زیستی اشاره نشده بود.

این گونه‌ها شامل: پلیکان خاکستری، لک‌لک سفید، غاز پیشانی سفید کوچک، غاز پازرد، آنقوت، هما، لاجین، بحری، شاهین پاسرخ، بلدرچین، درنای معمولی، یلوه خنایی، زنگوله‌بال، صدف خوار، سلیم شنی کوچک، سلیم سینه بلوطی، پاشلک بزرگ، تلیله دم سفید، پرستوی دریایی نوک کاکایی، باقرقره شکم سفید، قمری خانگی، پرستو، دارکوب قهوه‌ای، چلچله دمگاه سفید، دم جنبانک زرد، سنگ چشم دم سرخ، چکچک کوهی، چکچک دشتی و چکچک بیابانی، زرد پره سرسرخ و گنجشک خاکی هستند.

مشاهده غاز خاکستری، غاز پازرد، غاز پیشانی سفید و غاز پیشانی سفید کوچک در منطقه علفزار پارک از دیگر نکات جالب این بررسی بود که دو مورد اخیر، اخیراً به ترتیب کم و بسیار کم شده و بلکه دیده نشده‌اند (فیروز، ۱۳۷۸).

این مطالعه نشان داد که در فصل پاییز و زمستان تنوع پرندگان آبرزی قابل توجه است و به همین سبب بوم سازگان‌های آبی منطقه برای پرندگان در فصل پاییز و زمستان دارای اهمیت بیشتری است و هر یک از پرندگان به تناسب آشیان اکولوژیک مورد نیاز برای ادامه بقا از زیستگاه‌های متنوع پارک استفاده می‌کنند.

در پارک ملی بوجاق ۶۵ گونه به‌صورت مهاجر عبوری در ماههای فروردین، اردیبهشت، شهریور و مهر مشاهده شدند که نشان از اهمیت این پارک در حفظ و بقای نسل پرندگان مهاجر آبرزی، کنار آبرزی و خشکزی است که پس از جوجه‌آوری برای زمستان‌گذرانی و همچنین در زمان بازگشت از پارک به عنوان استراحتگاه و مکان تغذیه استفاده می‌کنند.

علاوه بر آن ۱۵ گونه از انواع پرندگان برای تخم‌گذاری و جوجه‌آوری در فصل بهار وارد و تا اواخر تابستان در منطقه، هر دو سال دیده شدند، این گونه‌ها شامل: خوتکا پر سفید، چوپ پا، گلاریول بال سرخ، سلیم طوقی کوچک، حواصیل ارغوانی، حواصیل زرد، دم جنبانک شکم زرد، زنبور خوار گلو خرمایی، کوکوی معمولی، چلچله معمولی، سسک دم پهن، سسک ابرو سفید، سسک جگن زار، سسک بزرگ نیزار و سسک نیزار بودند، ۲۰ گونه نیز به صورت بومی در پارک مشاهده شدند (نمودار شماره ۳) و احتمالاً آپچلیک پا سرخ، سلیم خاکستری، آپچلیک آواز خوان واکراس سیاه نیز در بعضی از سال‌ها در منطقه زادآوری می‌کنند. اما بررسی بیشتر در مورد جوجه‌آوری گونه‌ها در این منطقه ضروری به نظر می‌رسد.

پرندگان تیره مرغابی‌ان (Anatidae) از جمله با ارزش‌ترین فون پرندگان ساکن پارک در فصول پاییز و زمستان محسوب می‌شوند، به‌طوری‌که جمعیت خوتکا و اردک سرسبز به همراه خروس کولی از تیره سلیمیان (Charadriidae) و خوتکا ابرو سفید در ماههای مرداد و شهریور نسبت به دیگر گونه‌ها دارای بیشترین مقدار و جمعیت بودند.

در مجموع ۲۳۴ گونه پرنده که بیش از ۲/۶ درصد از پرندگان جهان را شامل می‌شوند، در پارک ملی بوجاق شناسایی شدند که در بررسی مقایسه‌ای فون پرندگان در چند منطقه، پناهگاه حیات وحش سرخانکل واقع در بخش مرکزی تالاب انزلی با وسعت ۴۴۷ هکتار دارای ۱۳۵ گونه (عاشوری، ۱۳۸۴) و پناهگاه حیات وحش سلکه با وسعت ۳۶۰ هکتار دارای ۵۷ گونه پرنده آبرزی و کنار آبرزی بررسی شده در طول شش ماه دوم ۱۳۷۸ و فروردین ۱۳۷۹ (بهروزی راد و همکاران، ۱۳۸۰) بودند. به نظر می‌رسد علل تنوع گونه‌ای مناسب منطقه مورد مطالعه، وجود اکوسیستم‌های تالاب رودخانه، دریا، علفزار، ساحل، پوشش گیاهی بوته‌ای، درختچه‌ای و درختی، وسعت پارک، مدت زمان بیشتر بررسی پرندگان، وجود امنیت کافی، مخصوص در غرب رودخانه سفیدرود تا رودخانه اشکم و وجود مواد غذایی گیاهی و جانوری فراوان است.

مقایسه فون پرندگان بین این منطقه و منطقه سلکه و سرخانکل نشان می‌دهد که ۲۳۶ گونه از پرندگان ایران در مناطق یاد شده که در فاصله کمتر از ۴۰ کیلومتری از یکدیگر قرار دارند، ثبت شده‌اند. از این تعداد ۹۶ گونه در این تحقیق، تعداد ۱ گونه توسط بهروزی راد و همکاران (۱۳۸۰) و تعداد ۳ گونه نیز توسط عاشوری (۱۳۸۴) گزارش شده و بقیه در سه مطالعه مورد اشاره، به‌طور مشترک گزارش شده‌اند.

همچنین کاهش تنوع و جمعیت گونه‌ای تالاب بین المللی لاگون کپاشهر نسبت به تالاب ۲۲ بهمن و تالاب بوجاق را می‌توان به علت استفاده از تالاب به‌منظور منطقه تفرجی با احداث پل چوبی که از مرکز تالاب می‌گذرد، وجود ۲ پره صیادی درحاشیه تالاب، دسترسی آسان به تالاب و عدم وجود زیستگاه مناسب برای تغذیه پرندگان کنار آبرزی اشاره کرد.

یکی از نکات مهم به‌دست آمده از نتایج این تحقیق، ثبت برخی از گونه‌هاست که تا به حال در منابع معتبر ایران (اسکات و همکاران

از دیگر نتایج این تحقیق، ثبت ۱۲ گونه از پرندگان در فهرست سرخ گونه‌های در خطر تهدید به انقراض جهانی I.U.C.N است که از این تعداد ۶ گونه به نام‌های پلیکان خاکستری، غاز پیشانی سفید کوچک، اردک بلوطی، عقاب تالابی، دلیجه کوچک، خروس کولی شکم سیاه در طبقه آسیب پذیر و ۶ گونه دیگر به نام‌های عقاب دریایی دم سفید، سنقر سفید، باکلان کوچک، زنگوله بال، یلوه حنائی و پاشلک بزرگ در فهرست پرندگان در معرض تهدید قرار دارند. مشاهده این پرندگان در پارک نشان از اهمیت ویژه پارک ملی بوجاق در حمایت از گونه‌های در خطر تهدید جهانی دارند. بیش از ۷۱ گونه از پرندگان مشاهده شده نیز بر طبق قوانین شکار و صید سازمان حفاظت محیط زیست ایران به عنوان گونه‌های در خطر انقراض، حمایت شده و حفاظت شده‌اند. همچنین به ثبت ۵ گونه که به صورت اتفاقی، سرگردان، یا بندرت در ایران مشاهده شده‌اند (منصوری، ۱۳۷۹) در پارک اشاره کرد که شامل غاز پا زرد، اردک دم دراز، کورکور حنائی، شاهین پا سرخ و خروس کولی شکم سیاه هستند.

بررسی‌ها نشان داد منطقه مورد مطالعه به علت برخورداری از اشیان‌های اکولوژیک متعدد در اکوسیستم‌های غنی خود نقش بسیار مهمی برای تعداد زیادی از گونه‌ها و جمعیت آنها دارد. این موضوع از جنبه حفاظتی اهمیت آن را برای حمایت از پرندگان دو چندان کرده و لزوم توجه روز افزون به این منطقه و سایر نواحی تالابی را یادآور می‌شود. استفاده از منطقه مورد مطالعه برای چرای دام، تفرج و وجود مستثنیات در محدوده پارک (۳ پره صیادی، زمین‌های اهالی و غیره) موجب کاهش ضریب امنیت منطقه شده است.

از این رو پیشنهاد می‌شود ضمن خرید مستثنیات، یا خروج برخی از آنها از محدوده پارک، مطالعاتی در خصوص مدیریت چرای دام، اکوتوریسم و جلب مشارکت‌های مردمی به منظور افزایش ضریب امنیت منطقه صورت پذیرد.

از محیط‌بانان زحمتکش پارک ملی بوجاق، بویژه آقایان: پور مجیب، حجت صیادی وزنده یاد مرحوم میرداوود مؤمنی کمال تشکر و قدردانی را داریم.

اسکات، د.، مروج همدانی ح. و ادهمی میر حسینی، ع. ۱۳۵۴. راهنمایی صحرایی پرندگان ایران. سازمان حفاظت محیط زیست .

بهروزی راد، ب.، ریاحی بختیاری، ع.ر. و. خالقی زاده رستمی، ا.ق. بررسی تغییرات ماهانه تنوع و تراکم پرندگان آبرزی و کنارآبرزی در تالاب‌های بین المللی سکه و سیاه کشیم. مجله منابع طبیعی صفحات ۲۴۳ تا ۲۵۷ .

خارا، ح.، نظامی بلوچی، ش. ۱۳۸۳. شناسایی، ترکیب گونه‌ای و فراوانی ماهیان تالاب بوجاق کیاشهر. مجله علمی شیلات ایران. صفحات ۴۱ تا ۵۴.

دفتر حقوقی و امور مجلس سازمان حفاظت محیط زیست. ۱۳۸۱. مجموعه قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست سازمان حفاظت محیط زیست. صفحات ۸۶۱ و ۸۶۳ .

دهدار، م. و همکاران. ۱۳۸۵. تالاب بین المللی و پارک ملی بوجاق : مشکلات و راه‌حل‌ها ، اولین سمینار تالاب‌های استان گیلان

سازمان حفاظت محیط زیست. ۱۳۸۵. طرح جامع مدیریت پارک ملی بوجاق . گزارش پوشش گیاهی .

عاشوری، ع. و همکاران. ۱۳۸۴. شناسایی تنوع و تراکم پرندگان پناهگاه حیات وحش سرخانکل. اداره کل حفاظت محیط زیست گیلان .

( )

فیروز، ا. ۱۳۷۸. حیات وحش ایران. مرکز نشر دانشگاهی تهران.

منصوری، ج. ۱۳۷۹. راهنمایی صحرایی پرندگان ایران. انتشارات ذهن آویز.

Torres , R. 1995. Waterfowl community Structure of laguna santo Domingo (Cordoba) during an annual cycle . Rev . ASOC . SCI . hitor . St .Tome . Vol . 26(1): 33 – 40